

РАД ПОЗАДИНЕ ОКЛОПНЕ ДИВИЗИЈЕ (У УЛОЗИ ПОКРЕТНЕ ГРУПЕ)

У Другом светском рату има велики број примера из којих се може видети да је успех оклопних јединица, поред осталог, зависио и од уредности њиховог снабдевања. Зар би, на пример, оклопне групе број 3 и 4 немачке Средње групе армија на правцу Москве, после пробоја совјетских положаја у јуну 1941 године и продора на дубини од око 200 км, могле окружити јединице Црвене армије код Бјалостока, а затим у истој операцији продрети још 200 км и окружити јединице Црвене армије код Минска, да у току тих операција није било уредног снабдевања погонским материјалом и муницијом обеју оклопних група? Исто тако, да ли би Трећа америчка армија (12, 13 и 20 к), под командом генерала Патона, после пробоја немачких положаја код Авранша 31 јула 1944 године, могла продужити дејство у дубини од 300—400 км и избити на Канал Монтаржи да њене оклопне јединице (сваки корпус у I ешелону имао је по једну оклопну дивизију) нису у току операције уредно снабдеване материјално-техничким средствима помоћу сопственог транспорта и авијације? Исто тако је несумњиво да Други и Трећи белоруски фронт, после извршеног пробоја код Витебска 1944 године, не би успели да за онако кратко време достигну линију река Буг — река Висла, тј. да продру до још веће дубине од 400 до 500 км, да њихове јаке покретне групе нису биле благовремено и уредно снабдеване.

Међутим, има доста и таквих примера где се слаба организација негативно одражавала на успех оклопних јединица, а тиме и на успех операција. Тако, на пример, једна оклопна дивизија, која је била придата 9 француској армији, није могла да учествује у извршењу противнапада на немачки мостобран код Хуа и Динана на р. Мези, јер је због слабе организације снабдевања остала без погонског горива, тако да је употребљена у одбрани код Филипвила као пешадиска јединица, где је 16 маја 1940 године, у борби са немачким 15 оклопним корпусом, скоро потпуно уништена (од 156 тенкова остало јој је свега 20). Исто тако је претрпела неуспех и 2 немачка оклопна армија генерала Гудеријана у борбама од 1 до 5 децембра 1941 године пред Тулом и Каширом, поред осталог (раскалањ терен, који се касније смрзнуо, недостатак антифриза, итд.) и зато што није имала

довољно погонског материјала, тако да није могла употребити пуно бројно стање својих оклопних јединица.¹⁾

Због великог одужавања путева дотура у Северној Африци, генерал Ромел у неколико махова није могао да искористи постигнути успех својих продора, јер му је недостајало погонског материјала баш у најпогоднијем моменту за продужење надирања.

Слично томе, ни наша 2 тенковска бригада, после пробоја Сремског фронта 1945 године и избијања на линију Вуковар — Винковци, није могла да продужи гоњење све до пробоја непријатељских положаја на реци Илови зато што је остала без погонског горива, којим ју је требао да снабдева III украјински фронт.

Највеће тешкоће у организацији и раду позадине оклопних јединица свакако се појављују када оне дејствују у својству ПГ, и то: зато што тада дејствују без непосредног ослоњања на сопствене снаге (тако да често могу бити и потпуно отсечене од осталих снага); што су путеви за дотур и евакуацију јако изложени непријатељском дејству; што се брзим надирањем оклопних јединица повећава њихова удаљеност од позадинских база и што приликом њиховог дејства у дубини непријатељске одбране долази до честе и нагле промене ситуације и праваца дејства. Природно је да све то изазива потребу за њиховим што већим осамостаљењем у саобраћајном смислу, ојачањем и обезбеђењем позадинских ешелона, повећањем материјално-техничких средстава и снабдевањем ваздушним путем, као и за брзим прилагођавањем рада позадине у врло тешким оперативним условима.

Пре но што изнесемо своје мишљење о раду позадине ПГ у периоду њеног убацивања у пробој и за време дејства у оперативној дубини, осврнућемо се на рад позадине оклопне дивизије у рејону концентрације, при покрету до очекујућег рејона и у очекујућем рејону.

У рејону концентрације (који може бити на око 60 км од предњег краја) позадинске јединице и установе оклопне дивизије добијају свој посебан рејон размештаја. Да би имале повољне услове за свој рад, њихов рејон размештаја треба изабрати тако да их најближа јединица оклопне дивизије, у случају потребе, може обезбедити од напада са земље и да се чести покрети транспортних средстава и разни други покрети у том рејону могу што лакше прикрити — маскирати и камуфлирати. У том циљу позадинске јединице и установе ОД и њених ојачања треба распоређивати растресито, у више оближњих села, односно на више места у шуми, с тим што се и поједине јединице (на пример, техничка) могу раширљавати и смештати на разним местима једног истог села (шуме).

Да ли ће ДБ, ДМЦ, СОВ (станица оштећених возила) бити потпуно или делимично развијене или се уопште неће развијати, зависи од оперативно-тактичке ситуације, дужине боравка у рејону концен-

¹⁾ Колико је генерал Гудеријан ценио важност снабдевања оклопних јединица у операцијама немачке армије 1941 године може се видети из ове његове констатације: „ Снага јединица које су напредовале мање је зависила од броја људи него од бензина који је био на расположењу за њихов рад“.

трације, попуњености дивизије материјално-техничким средствима, техничког стања борбених и транспортних возила, наоружања и опреме, као и од активности непријатељске авијације и дејства инфилтрираних јединица, итд.

Позадина оклопне дивизије у рејону концентрације има задатак да врши поуну и дотур материјално-техничких средстава сопственим транспортом из најближе базе (армиске или базе групе армија) или из најближе искрцне станице (које најчешће нису много удаљене од рејона концентрације дивизије, тако да снабдевање овим средствима у овој фази не претставља неки нарочито тежак проблем).

Природно је да све јединице и установе оклопне дивизије пре покрета у очекујући рејон треба снабдети свима материјално-техничким средствима по норми, а ако се то, из било којих разлога, не би могло потпуно остварити, онда би допуну снабдевања требало извршити у очекујућем рејону.

За разлику од санитетских јединица оклопне дивизије и нижих јединица (које, начелно, не треба развијати у рејону концентрације, нарочито ако нема рањеника и болесника) радионица обично ради са највећим напрезањима ради отклањања свих неисправности да би сва техничка и остала средства могла кренути у очекујући рејон у исправном стању.

Поред растреситог распореда, маскирања, укопавања транспортних возила, копања ровова и уређења одбранбених положаја, одбрану из ваздуха треба да допуњују јединице територијалне и трупне ПАО. У сваком случају, распоред позадинских јединица и установа треба вршити тако да се постигне што већа сигурност, имајући у виду да је њихов прикупљен распоред за одбрану од напада са земље погоднији од растреситог (што је доказало и искуство из Другог светског рата). Зато су позадинске јединице и установе оклопних јединица у току ноћи обично имале прикупљенији, а у току дана растреситији распоред. Пошто је највећи део ових јединица и установа заузет свакодневним радом, то се за њихову заштиту од напада са земље обично одређује она јединица оклопне дивизије која им је по распореду најближа. Разуме се, у плану одбране ОД, поред употребе људства позадине, ПАО и нарочито одређене јединице за одбрану и мера пасивне одбране, треба предвидети и дужности јединица које се налазе у близини рејона размештаја у погледу одбране позадине, као и распоред инжињерских, путно-експлоатационих и осталих јединица дуж путева којима се крећу транспортна средства.

Ако оклопна дивизија, после доношења одлуке, у току једне ноћи треба да пређе из рејона концентрације у очекујући рејон (15 до 25 км од предњег краја), онда њене позадинске јединице и установе не би требало делити ни по колонама ни по ешелонима (без обзира да ли се дивизија креће у једној или више колона, зато што јединице код себе имају сва потребна материјално-техничка средства), већ их треба кретати као посебан ешелон на око 3 км позади бригадног (бригадних) позадинског ешелона, с тим да се и он креће по мањим ешелонима на око 2 км један позади другог. Ако би се ОД кретала у две

или више колона, онда би позадинске јединице и установе, начелно, требало упутити иза главне, а изузетно и позади помоћне колоне (нарочито ако су повољнији услови за кретање, или ако ситуација захтева да се скрати дужина главне колоне, итд.), с тим да се позадинске јединице и установе јединица ојачања крећу са борбеним делом своје јединице. При томе је најбоље да се на челу дивизиских позадинских јединица и установа креће санитарска, иза ње аутомобилска и напослетку техничка јединица, која образује техничко зачеље колоне за којом се креће дивизиски позадински ешелон. У току покрета техничко зачеље (које се обично састоји из радионице, возила са резервним деловима, неколико возила за евакуацију и једног возила са горивом и мазивом) треба да оправља возила на месту оштећења, да евакуише оштећена возила до најближе СОВ или да упућује заостала возила у њихове јединице и да снабдева храном посаде које би преко 24 часа остале код оштећених возила. Међутим, на дивизиску станицу оштећених возила, која се обично образује на правцу кретања главне колоне само ако се за то укаже потреба, и то обично у рејону раскрснице путева, треба довлачити ради оправке само она возила која се не могу брзо оправити на месту оштећења.

Ако би ОД из рејона концентрације у очекујући рејон прелазила у току две ноћи, онда би било најбоље да се дивизиске позадинске јединице и установе упуте друге ноћи позади последњег ешелона.

И у очекујућем рејону, у коме се ОД начелно задржава два до пет дана, треба се старати о размештају дивизиских позадинских јединица и установа, њиховом развијању, затим о санитарском збрињавању, дотуру материјално-техничких средстава, оправци возила и технике и о обезбеђењу и одбрани рејона размештаја и позадинских јединица и установа, и то на сличан начин као и у рејону концентрације. Овде треба допунити утрошена материјално-техничка средства, довршити последње материјално-техничке припреме за увођење дивизије у пробој, растеретити јединице и установе целокупне непотребне опреме, материјала и амбалаже (јер резервна одећа, обућа и сличне материјално-техничке резерве обично неће бити неопходне за неколико дана трајања операције²⁾) и евакуисати све рањене и болесне, без обзира на време потребно за њихово лечење. Али, због прилично великог удаљавања ОД при дејству у оперативној дубини било би потребно да се оклопне бригаде (пукови) у очекујућем рејону ојачавају

²⁾ У очекујућем рејону ОД може оставити пекарску чету, интендантско складиште и интендантску радионицу, пошто већ код себе има око 6 д/о хране (хлеба само 3 д/о, а остало брашно), од чега 1 до 2 д/о код војника у возилу, 2 д/о у батаљону, 1 д/о у бригади и 1—2 у дивизији. Ако би дивизиско интендантско складиште остало у очекујућем рејону, онда би јединицама недостајало 1 до 2 д/о. Зато би, по нашем мишљењу, било боље да код војника у возилу буду 3 д/о (2 хлеба и 2 obroka подесне суве и 1 оброк резервне хране), у батаљону 2 текућа д/о хране и у бригади 1 д/о (1 оброк двојека и један текући оброк хране), пошто би формациски транспорт јединица могао да носи ове количине хране. При томе би ојачања оклопне дивизије, јачине пука и самосталног батаљона (дивизиона), такође носила 6 obroka хране из очекујућег рејона, како је напред изнето, тим пре што би њихово ојачање армиским транспортом у ту сврху било тако минимално да не би претстављало никакву тешкоћу.

хируршким екипама, и да се хируршка покретна болница (ХПБ) истури што ближе месту пробоја и припреми за пријем рањеника из јединица ПГ.

Искуство из Другог светског рата показало је да су сва формациска транспортна средства оклопне дивизије у целини могла возити у пробој материјално-техничка средства приближно за три дана борбе и да се за следеће дане морао вршити дотур ваздушним путем или појачањем остале транспорта. Ако бисмо узели претпоставку да ће ОД дејствовати у оперативној дубини 6 дана и да ће јој за то време (као и њеним ојачањима) бити потребно око 4,5 борбена комплекта (б/к) муниције, око 3,5 до 4 пуњења погонског материјала (шпм) и 6 д/о људске хране (рачунајући да ће дневно просечно трошити око 0,7 б/к муниције, око 0,5 до 0,7 ппм и 1 д/о хране), онда ће јој недостајати само око 1,5 б/к муниције и око 0,5 до 1 ппм. То значи да јој ову разлику, поред предвиђене норме, треба дати у очекујућем рејону или јој дотурити у току борбе (земаљским или ваздушним путем).

Постоји мишљење да би за попуњу дивизије у очекујућем рејону и њено снабдевање у току пробоја било најбоље ако би у пробој носила материјално-техничка средства испод садашње норме, тј. само за један до два дана борбе, да би се тиме смањила не само количина транспортних средстава, него и дубина њене колоне, а да јој се све остало дотура ваздушним путем у току самог дејства. Разуме се, такво решење било би оправдано само у случају ако би се за време употребе ПГ распологало превлашћу у ваздуху и довољним ваздушним транспортним средствима. Међутим, ојачавање ОД у очекујућем рејону армиским средствима, са циљем да се снабде свима материјално-техничким средствима која би јој била потребна за извршење задатка у оперативној дубини (дакле, за око 6 дана), по нашем мишљењу, не би било целисходно како због повећања колоне и њиховог претварања у гломазна тела, тако и због смањивања покретљивости и отежавања маневра оклопне дивизије. Могло би се прихватити само такво решење да оклопна дивизија носи у пробој само формациска материјално-техничка средства, с тим да јој се у току дејства врши дотур ваздушним или земаљским путем, или да се у очекујућем рејону делимично ојача армиским транспортом, а да се остатак потребних материјално-техничких средстава такође дотура у току дејства земаљским или ваздушним путем.

Распоред позадинских јединица и установа при увођењу дивизије у пробој у првом реду зависи од поретка и броја праваца дејства дивизије. Ако би се оклопна дивизија уводила у пробој на два правца, онда би и позадинске јединице и установе требало тако поделити да се иза главног и помоћног дела крећу њихови одговарајући делови који ће омогућити самосталан рад борбених одреда ОД не само у позадинском него и у борбеном погледу. Према томе, на зачељу борбених делова јединица на сваком правцу дејства кретао би се позадински ешелон, који би у себе укључивао аутомобилске јединице бригада (пукова) и одговарајући део позадинских јединица и установа дивизије, с тим што би се и он, слично као и при кретању са концентра-

циске просторије до очекујућег рејона, делио на више мањих ешелона, на 2 до 3 км један од другог.

Ако би се цела оклопна дивизија уводила у пробој на једном правцу, онда би се дивизиске позадинске јединице и установе кретале као други позадински ешелон дивизије на око 3 км иза првог позадинског ешелона, тј. иза обједињених аутомобилских јединица бригада (пукова), распчлањавајући се на мање ешелоне са међусобним отстојањем од око 2 км, и то у следећем распореду: санитарске, аутомобилске и најзад техничке јединице дивизије.

У току продирања ОД у дубини не би требало одвајати позадинске јединице и установе од одговарајућих борбених делова,³⁾ нити их развијати ако би се при томе застало због наиласка на неку препреку или због дејства непријатељске авијације и слично. Али, ако би до застоја дошло због борбе, попуне или одмора, онда у близини борбених јединица треба изабрати погодан рејон у коме би се делимично или потпуно развиле (у зависности од оперативно-тактичке ситуације, дужине трајања борбе, веће или мање потребе за попуном, дужине одмора, броја рањених и сл.).

Покретна група се обично снабдева из одељка армиске базе (ОАБ) помоћу аутомобилског транспорта (уз одговарајуће осигурање) или ваздушним путем ако су комуникације пресечене. За дотур се обично користе транспортна средства оклопне дивизије, а уколико би то, из било којих разлога, било немогуће, онда би армија морала вршити дотур својим транспортом до ДБ, односно до транспортних средстава оклопне дивизије.

Да би се обезбедио дотур и уредно снабдевање оклопне дивизије за време њеног дејства у оперативној дубини, нарочито у условима слабе комуникативности и на планинском земљишту, било би неопходно да бар део транспортних средстава дивизије (а батаљонски део) буде на гусеничким возилима. Поред тога, веома је важно да се изврши борбено осигурање путева дотура и евакуације и заштита транспората.⁴⁾

Од тога да ли ће се дотур вршити ваздушним путем — падобранима или слетањем једрилица — транспортним авионима и хели-

³⁾ Немци, такође, нису одвајали позадину оклопних јединица од борбених делова. Тако је, например, њихова тенковска армија обично образовала борбени поредак у облику каре (т.зв. мотпулк — тенковска песница), тј. са две дивизије напред, две позади и позадинским јединицама и установама у средини.

⁴⁾ Осигурање делова пута у близини дејства оклопне дивизије и фронта пешадијских јединица обично спада у надлежност оклопне дивизије, односно тих пешадијских јединица, а о осигурању осталог дела пута дотура и евакуације треба да се стара команда армије.

Осигурање путева може се остварити истурањем бочних осигурања на правце одакле прети највећа опасност, патролирањем дуж путева и сталним мањим посадама на појединим важнијим тачкама, док за заштиту транспората треба одредити део тенковских, мотопешадијских, противтенковских, противавионских и пионирских снага, што зависи од оперативно-тактичке ситуације, величине транспорта и опасности која му прети.

коптерима зависи избор, величина и уређење рејона за њихово слетање и пријем материјално-техничких средстава. У сваком случају, треба одредити органе за пријем и предају материјала јединицама, место и време прикупљања рањених и болесних, као и ред њиховог укрцавања у авионе (хеликоптере), уколико се предвиђа њихово слетање.

Неоспорно је да се ваздушни транспорт може веома корисно употребити за снабдевање оклопне дивизије у својству ПГ, само је за то, свакако, потребан велики број транспортних авиона и авиона за обезбеђење самог транспорта у ваздуху. Могућности савремене транспортне авијације за дотур погонског материјала и муниције покретној групи доста су велике, ако се има у виду да транспортни авиони ХС-99 носе по 45 тона материјала, а хеликоптер, 14 тона.⁵⁾

Свакодневни дотур треба тако регулисати да се свима јединицама у свако доба обезбеде прописана материјално-техничка средства. Да би се тај дотур што више смањио, треба користити не само сва месна средства него и муницију и погонски материјал оштећених возила (која се не могу одмах оправити), као и заплењени материјал (разуме се по одобрењу стручњака, који би у покретном лабораторијуму вршио његову анализу).

Дивизија треба непосредно да снабдева своје првоточињене јединице и јединице ојачања, ако њена транспортна средства нису узета дотуром из ОАБ, у противном, првоточињене јединице и јединице ојачања мораће да врше дотур из ДБ оклопне дивизије по принципу „к себи“, а евакуацију по принципу „од себе“. А да би се путеви дотура и евакуације оклопне дивизије што више скратили, потребно је да се одељак армиске базе истури унапред у правцу ПГ или, ако није постојао, да се образује у погодном рејону.

Ако ситуација у току дејства ОД дозвољава, храна се може припремати као и у нормалним условима (у возећим кухињама), у противном се мора користити резервни оброк.⁶⁾

Снабдевање ПГ водом у безводним пределима може претстављати велики проблем, и то не само за возила (којима су потребне велике количине) него и за људство. Зато, да би се могла користити вода из постојећих потока и бара, дивизију треба снабдети и средствима за пречишћавање воде. Ако ни то не би било довољно, онда се вода мора дотурати цистернама (сувим или ваздушним путем). При томе треба осетно смањити следовање и завести крајњу штедњу воде.

⁵⁾ Ваздушни транспорт одиграо је и у прошлом рату значајну улогу у извођењу појединих операција. Када је, на пример, 3 армија генерала Патона, по избијању на Канал Монтражи, била приморана да се заустави због недостатка погонског горива, Савезници су употребили транспортну и бомбардерску авијацију за превоз погонског материјала и муниције и тиме јој омогућили да продре до Мозела, тј. неких 100—200 км. Они су снабдевали своје оклопне дивизије авионима Прве ваздушнодесантне армије и авионима за стрателгиско бомбардовање. Исто тако су и Немци у тешким ситуацијама снабдевали ваздушним путем своје оклопне дивизије.

⁶⁾ Хлеб који јединице носе у пробој треба најпре трошити, а месо користити из месних средстава.

И за време покрета дивизије од очекујућег рејона до линије преласка пешадије треба оправку лакше оштећених возила вршити на месту оштећења, а теже оштећена возила евакуисати армиским средствима до армиске станице оштећених возила. По преласку линије пешадиских јединица и при дејству у дубини непријатељске одбране треба сва оштећена возила, која се за кратко време не би могла оправити на лицу места, вући са дивизијом и оправљати приликом дужег застанка у дивизиској (односно бригадним) СОВ, која се образује при развијању оклопне дивизије за напад, затим у зборним рејонима, у местима одмора и за време борбе у окружењу.⁷⁾

Од момента покрета из очекујућег рејона до прелаза линије пешадиских снага треба рањенике и болеснике евакуисати у најближе санитетске установе пешадиских јединица, односно у ХПБ, а за време дејства у оперативној дубини евакуацију треба вршити дивизиским санитетским и повратним транспортом или ваздушним путем ако су путеви пресечени. Ради веће безбедности најбоље је да се санитетски транспорт, кад год је то могуће, упућује са повратним, јер би га, у противном, требало посебно обезбеђивати. Ако не би била могућа никаква евакуација, онда рањене и болесне треба возити са јединицама све док се та могућност не појави.

Евакуацију рањених и болесних из нижих јединица, начелно, треба да врше претпостављене јединице својим санитетским и повратним транспортом, а ако ово није могуће, ниже јединице биће принуђене да их пребацују сопственим транспортним средствима у санитетску установу више јединице. Помоћ рањеном или болесном људству ојачања дивизије треба да указују њихови санитетски органи, док би се евакуација у ДМЦ вршила на исти начин као и из осталих јединица дивизије.

Из изложеног се јасно може видети да је снабдевање и збрињавање ПГ скопчано са највећим тешкоћама. Те тешкоће, свакако, настају услед веома различитих узрока, а пре свега: због изложености ОД дејству непријатељске авијације; због кварења путева и објеката на њима и уништавања делова транспорта; због великих количина материјално-техничких средстава која се морају возити и дотурати; због удаљавања, а често и отсецања ПГ од осталих сопствених делова; због велике несигурности дотура и евакуације, а нарочито због брзог одвијања операција, промене праваца дејства и ситуације уопште. Зато је потпуно природно што се и њено благовремено и уредно снабдевање и збрињавање може обезбедити само ако то снабдевање и збрињавање буде ишло укорак са брзином кретања борбених јединица.

⁷⁾ Из возила која се због борбене ситуације или техничких разлога не могу евакуисати треба узети гориво, муницију, наоружање, важне механизме и агрегате, а затим их оставити у неком заклону или уништити.